

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Jakuba Kowalskiego pt.: „Niewielkie zauropsydy ze stanowiska dokumentacyjnego „Trias” (województwo opolskie)”

Przedłożona rozprawa doktorska została sporządzona w formie tradycyjnego, monograficznego dzieła, którego autorem jest tylko i wyłącznie doktorant w osobie pana mgr. Jakuba Kowalskiego. Praca ta składa się z dwóch części: głównej, zasadniczej części oraz apendyksu. Część główna liczy 196 stron wraz z bibliografią, a apendyks zawiera się w 234 stronach. Brak jest natomiast streszczenia w języku angielskim, o którym mowa w art. 187 ust. 4 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Główna część pracy liczy osiem rozdziałów, z których ostatni to spis zacytowanych publikacji. Rozpoczyna się ona wstępem, w którym doktorant wyjaśnia podstawowe pojęcia związane z nazewnictwem oraz przytacza wstępne informacje na temat samego stanowiska w Krasiejowie. Już w tym rozdziale autor nie tylko podaje liczbę badanych skamieniałości zauropsydów ale również liczbę szczątków innych kręgowców, które nie są tematem niniejszej rozprawy. Zdaniem recenzenta, informacje te winny się były znaleźć w rozdziale trzecim, dotyczącym materiału badawczego, w którym de facto doktorant ponownie przytacza liczbę zebranych i analizowanych skamieniałości zauropsydów. Wstęp zwieńczony jest następującą sentencją: *„Niniejsze opracowanie jest rozwinięciem wstępnych obserwacji, ograniczonym do dwóch grup zauropsydów: *Lepidosauromorpha* i *Archosauromorpha* [...] Zebrane informacje umożliwiają w większym niż dotychczas stopniu zrozumienie paleoekologii i paleobiogeografii późnotriasowych, lądowych zbiorowisk faunistycznych, a także biostratygrafii kajpru”*. Niestety, doktorant nie zawarł jasno postawionych celów, tak ważnych w pracach naukowych, lub też pytań badawczych, na które w dalszej części doktoratu starałby się odpowiedzieć. Warto tutaj podkreślić, iż art. 187 ust. 2 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* mówi, iż *„przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”*. Z powyższego cytatu jednak, czytelnik

może się jedynie domyślać, że w dysertacji tej znajdzie nowe informacje na temat paleoeokologii, paleobiogeografii i biostratygrafii kajpru w oparciu o przedstawione nowe dane. Ale czy rzeczywiście tak jest? Powrócę do tego pytania w dalszej części recenzji.

Rozdział drugi dotyczy położenia geograficznego i geologii badanego stanowiska. Doktorant szczegółowo scharakteryzował opróbowany profil geologiczny wraz z warstwami kościonośnymi, przedstawiając stosowne mapki, zdjęcia i schematy litostratygraficzne bazujące na najnowszych publikacjach. Są one odpowiednio dobrane do zawartych treści, ale jakość niektórych z nich pozostawia wiele do życzenia. Na przykład objaśnienia do figury 3 są kompletnie nieczytelne. Większym jednak mankamentem tego rozdziału jest kompletny brak sytuacji paleogeograficznej w późnym triasie wraz mapką, które to stanowiłyby ilustrację do przytaczanych później wątków paleobiogeograficznych. Informacje zawarte we wstępie i rozdziale drugim bazują na bardzo wielu opracowaniach, zarówno starszych, jak i najnowszych, co pokazuje bardzo dobrą orientację doktoranta w tej tematyce. Z tego powodu jestem też w stanie zrozumieć brak w dysertacji rozdziału dotyczącego historii badań, który zwyczajowo był dodawany do tego typu opracowań monograficznych. Doktorant bowiem przytoczył praktycznie wszystkie konieczne prace na temat stanowiska krasiejowskiego, jakie się do tej pory pojawiły.

W rozdziale trzecim, doktorant przedstawił krótko liczbę zebranych i analizowanych zębów zauropsydów, wskazując przy tym na ich stan zachowania. Rozdział czwarty dotyczy prac terenowych i zastosowanej metodyki. Ten i poprzedni, moim zdaniem, winny stanowić odrębne podsekcje rozdziału zatytułowanego „*Materiał i metody*”. Rozdział piąty jest dosyć obszerny i dotyczy zastosowanej terminologii w odniesieniu do zębów zauropsydów. Plusem tego rozdziału są rysunki poglądowe. Tego typu informacje również bardziej pasują na podsekcje rozdziału metodycznego, jednak ze względu na ich obszerność w niniejszej pracy, pozostawienie ich w obrębie osobnego rozdziału wydaje się być usprawiedliwione.

Rozdział szósty to już opis paleontologiczny badanych skamieniałości zauropsydów i główny rozdział niniejszej dysertacji. Składa się on z dwóch głównych podrozdziałów, każdy z osobna dotyczący lepidozauromorfów i archozauromorfów. Po kilku stronach szczegółowego wprowadzenia do badanych grup (niestety zawarte dwa kladogramy są bardzo słabo czytelne), doktorant przechodzi do charakteryzowania poszczególnych morfotypów badanych zębów. Autor dysertacji zrezygnował z użycia rozdziału tradycyjnie zatytułowanego „*Paleontologia systematyczna*”, w którym dokonuje się opisu i dyskusji skamieniałości już z góry przypisanych

do konkretnych taksonów. Tutaj, doktorant charakteryzuje i dyskutuje odmienne morfologicznie zęby pod odrębnymi nagłówkami odnoszącymi się do nazw morfotypów (L – w przypadku lepidozauromorfów i A – odnośnie archozauromorfów). Zważywszy na samą naturę materiału badawczego, składającego się z pojedynczych zębów i fragmentów kości zębonośnych, tego typu podejście oraz sam układ tego rozdziału jest w mojej opinii jak najbardziej na miejscu. Charakterystyki poszczególnych morfotypów są dodatkowo zaopatrzone w ilustracje. Brak tutaj jakichkolwiek fotografii. Te, wraz ze szczegółowym opisem wszystkich badanych okazów znajdują się w odrębnym apendyksie. Ma to sens, gdyż w innym wypadku, charakterystyka i dyskusja morfotypów zajęłaby wiele stron tekstu obfitującego już w niezbyt potrzebne tutaj szczegóły techniczne. Mimo to, zawarte rysunki morfotypów powinny zawierać skale, by czytelnik mógł wizualnie widzieć różnice w wielkości poszczególnych zębów.

Na bazie obserwacji i analiz porównawczych, doktorant wyróżnił 16 morfotypów należących do lepidozauromorfów oraz 50 morfotypów zębów należących do archozauromorfów. Zapoznając się ze wszystkimi opisami, dyskusjami i próbami ich oznaczenia do konkretnej grupy czy nawet rodzaju (co o wiele rzadziej ma tutaj miejsce, zwłaszcza w wypadku archozauromorfów), widać wyraźnie pracę włożoną przez doktoranta w celu rozpoznania szczątków niewielkich kręgowców z górnego triasu Krasiejowa. Autor dysertacji szczegółowo omawia prawdopodobne afiliacje skamieniałości, bazując na wielu opublikowanych materiałach z różnych części świata. Bardzo ostrożnie podchodzi do problemu i nie boi się zostawiać wielu morfotypów nieoznaczonych. Chociaż stosunkowo niewiele morfotypów udaje mu się zaklasyfikować do konkretnych grup (jak np. rynchocefale, zauropodomorfy czy pterozaurowe) a jeszcze mniej do rodzajów (jak np. *Gephyrosaurus*, *Planocephalosaurus* czy *Revueltosaurus*), doktorant dokonuje tego dopiero po wnikliwej analizie i dyskusji. Świadczy to nie tylko o ostrożności, ale też profesjonalnym podejściu do materiału badawczego, którego stan zachowania wielokrotnie pozostawia wiele do życzenia. Dlatego główne sekcje zawierające opisy, dyskusje i oznaczenia morfotypów oceniam pozytywnie. Muszę jednak zaznaczyć, iż o wiele lepiej by się śledziło treść, gdyby autor przy każdej sekcji z opisem morfotypów lepidozauromorfów i archozauromorfów zamieścił odrębne tabele zawierające symbole morfotypów z odpowiadającymi im grupami i/lub rodzajami kręgowców. Miałoby to zwłaszcza sens w przypadku, gdy autor dokonuje

porównania między sobą różnych badanych morfotypów, stwierdzając ich podobieństwo i prawdopodobną przynależność do konkretnej grupy taksonomicznej.

Po sekcjach z opisami morfotypów, autor zawarł osobne podsekcje (6.1.2. oraz 6.2.2) będące podsumowaniami i tak też je zatytułował. I prawdę mówiąc, tutaj zaczynają się problemy. Jak na podsumowania, to obie sekcje są bardzo obszerne. Ta dotycząca morfotypów lepidozauromorfów liczy bowiem osiem stron, a sekcja dotycząca archozauromorfów liczy aż 34 strony. Trudno więc tutaj w ogóle mówić o jakimś podsumowaniu, skoro liczba stron (w sumie 42 strony) sugeruje raczej o dosyć obszernej dyskusji. Tylko problem w tym, że dyskusji w obu podsumowaniach w zasadzie nie ma. Zresztą brak jest również odrębnego rozdziału w ten sposób zatytułowanego. W obu podsumowaniach bowiem, doktorant zawarł praktycznie te same informacje, które wcześniej podał przy opisie morfotypów. Jeszcze raz znajdziemy podobne frazy odnoszące się do charakterystyki poszczególnych morfotypów, ich porównań i prawdopodobnej afiliacji. Jedynymi nowymi informacjami które możemy w tych sekcjach znaleźć, są wplecione pojedyncze zdania na temat prawdopodobnej diety właścicieli poszczególnych zębów i zajmowanej przez nich niszy ekologicznej, a także krótkie sentencje dotyczące paleobiogeografii. Jednak zarówno krótkie wstawki paleoekologiczne, jak i paleobiogeograficzne, wręcz gubią się wśród powtórzonej już treści. I dotyczy to również bardzo interesujących aspektów, zasługujących na nieco więcej uwagi. Przykładowo, na str. 153 autor stwierdza, iż jeden z zębów należący do zaawansowanego archozauromorfa (morfotyp A15), nosi interesujące ślady, mogące być efektem infekcji zęba jeszcze za życia zwierzęcia. Tego typu zachowane ślady próchnicy w zębach kręgowców są niezmiernie ciekawe z punktu widzenia zarówno paleobiologicznego, mikrobiologicznego, jak również tafonomicznego, co zresztą zostało niedawno pokazane przez Czernielewskiego i in. na łamach czasopisma *Acta Palaeontologica Polonica*. Niestety, w przypadku niniejszej dysertacji, autor nie poczynił żadnych dalszych kroków w kierunku rozpoznania tego zjawiska. A biorąc pod uwagę różny stan zachowania badanych zębów (prawdopodobna próchnica, połamania, ślady po trawieniu), można by się nawet było pokusić o odrębny podrozdział w obrębie dyskusji dotyczący tafonomii.

I tutaj wracamy do początku recenzji i mojego pytania, czy doktorant rzeczywiście dostarczył w swojej rozprawie nowych danych paleoekologicznych, paleobiogeograficznych i biostratygraficznych, o których to pisał we wstępie. Otóż muszę niestety stwierdzić, iż autor zawarł jedynie pojedyncze sentencje dotyczące pewnych problemów, które zgubiły się w

gąszczy niepotrzebnych powtórek w de facto niepotrzebnie napisanych podsekcjach. W pracy tej zdecydowanie zabrakło odrębnego rozdziału „Dyskusja”, w którym autor w sposób uporządkowany zawarłby w odrębnych podrozdziałach spójne informacje dotyczące właśnie aspektów paleoekologicznych, paleobiogeograficznego pokrewieństwa faun kręgowcowych, a nawet też wątków tafonomicznych. Łącząc nowe dane zawarte w niniejszej pracy z już opublikowanymi, doktorant mógłby nie tylko we właściwy i zgrabny sposób zarysować preferencje żywieniowe badanych grup, ale też w sposób całościowy zrekonstruować paleobiocenozę kręgowców obszaru krasiejowskiego. Dysponując nowymi danymi na temat występowania na terenie Krasiejowa przedstawicieli najstarszych sauropodomorfów i innych bliżej oznaczonych grup, możliwe by było odrębne przedyskutowanie pokrewieństw paleobiogeograficznych, możliwych centrów powstawania grup, a także ich czasowego następstwa.

Całościowo, praca została napisana poprawnym językiem i, poza drobnymi w kilku miejscach błędami interpunkcyjnymi, nie zawiera żadnych rażących błędów. Bogata literatura, zawierająca 332 pozycje bibliograficzne, świadczy o gruntownej znajomości tematu przez doktoranta. I w tej materii nie mam żadnych wątpliwości. Jednak brak w odpowiedni sposób ustrukturyzowanej dysertacji skutkuje tym, iż tylko w połowie jest ona akceptowalna. O ile doktorant bardzo dobrze wywiązał się z oznaczeniami skamieniałości, to już nie przedstawił w jasny sposób głębszej dyskusji otrzymanych wyników. Niepotrzebnie zawarł zbyt długie podsumowania, które oprócz powtórzeń z poprzednich sekcji, tak naprawdę niewiele nowego wniosły, a wszelkie wartościowe i nowe informacje zostały w nich tylko rozproszone. Ma to również swoje odzwierciedlenie w ostatnim rozdziale pracy, zatytułowanym „Uwagi końcowe”. Rozdział ten powinien zawierać najważniejsze wnioski płynące z poczynionych badań, a zawiera tylko wyniki oznaczeń skamieniałości i zdawkowe informacje na temat unikalnego występowania pewnych grup na terenie Polski.

Podsumowując, recenzowana dysertacja doktorska zawiera cenne dane na temat zróżnicowania lepidozauromorfów i archozauromorfów zamieszkujących w późnym triasie tereny obecnego Krasiejowa. Niestety, poza oznaczeniami materiału, jego opisem i dyskusją taksonomiczną, doktorant nie zawarł w pracy jasno postawionych celów badawczych oraz spójnych dyskusji dotyczących problemów wzmiankowanych we wstępie do pracy. Innymi słowy, w dysertacji tej znajdziemy masę ciekawych wyników, ale już niekoniecznie ich głębszej analizy. Wątki o których mowa, zamiast stanowić odrębne sekcje, tylko przewijają się od czasu

do czasu w zupełnie niepotrzebnych „podsumowaniach”, przez co praca znacznie traci na jakości i jest po prostu niepełna. Dlatego też, zanim niniejsza dysertacja doktorska zostanie pozytywnie zaopiniowana, recenzent sugeruje jej odpowiednie poprawienie, polegające na uporządkowaniu i uzupełnieniu pracy o wyżej wymienione aspekty. Tylko w taki sposób, rozprawa ta będzie w pełni naukowo wartościowa i akceptowalna. Na obecną chwilę jednak, dysertacja pana mgr. Jakuba Kowalskiego nie spełnia wymagań rozprawy doktorskiej określonych w art. 187 ust. 2 ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. , i w chwili obecnej nie może być podstawą do dopuszczenia doktoranta do dalszego toku postępowania i publicznej obrony.

Z poważaniem,

Prof. dr hab. Michał Zatoń

Signed by /
Podpisano przez:

Michał Piotr Zatoń
Uniwersytet
Śląski

Date / Data:
2024-08-21 11:43